

Archiv obce Bořice

1878–1945 (1953)

Inventář

EL NAD č.: 15

AP č.: 351

Mgr. Jana Hrušková

Horšovský Týn 2012

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a zpracování archivní pomůcky	6
Seznam použité literatury a pramenů	7

Přílohy:

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	8
---------------------------------------	---

Inventární seznam	9
--------------------------	----------

I. Vývoj původce archivního fondu

Obec Bořice (Borschitz, Bořitz) se nachází jihovýchodně od Domažlic (asi tři kilometry od centra města) a rozkládá se na svahu spadajícím do údolí Nevolického potoka.

Ves s názvem Borzicze je prvně zmiňována roku 1384 jako majetek královského města Domažlice, ke kterému patřila až do zániku patrimoniální správy. V Domažlicích také sídlil příslušný farní úřad a škola. V berní rule je ve vsi k roku 1654 uváděno 12 hospodářů, v tereziánském katastru k roku 1757 již 19 hospodářů a v roce 1839 zde žije 237 obyvatel ve 34 domech.

Zavedení ústavnosti roku 1848, následné zrušení poddanství a s tím související zánik patrimoniální správy znamenaly úplnou přestavbu správy v hasburské říši. V jednotlivých zemích byly vytvořeny nižší samosprávné celky – kraje, okresy a obce, v nichž byly některé úkoly svěřeny samotným občanům.

První zákonnou úpravu obecní samosprávy přineslo tzv. Stadionovo prozatímní obecní zřízení z 17. března 1849 (č. 170/1849 ř. z.), z něhož však vešly v platnost pouze předpisy o místních obcích. Nově se každé sídliště muselo stát buď obcí nebo součástí obce, tzv. osadou. Bořice se tedy v novém územněsprávním členění staly místní obcí, která spadala do politického a soudního okresu Domažlice v Plzeňském kraji. Do roku 1890 k obci patřila jako osada ves Sedlice.¹

Nová verze obecního zřízení byla zpracována roku 1859, ale s výjimkou ustanovení o domovském právu nevešla v platnost.² Další podobu fungování obecní samosprávy (až do roku 1919) tedy určily až nové obecní zřízení a volební řád z roku 1864, které byly vydány na základě říšského obecního zákoníku z roku 1862 (č. 18/1862 ř. z., o uspořádání obecních záležitostí). Bylo stanoveno, že širším orgánem obecní samosprávy je volený obecní výbor, z jehož středu je posléze volen orgán výkonný – obecní představenstvo, které je tvořeno starostou a dvěma radními (později mohlo být radních i více, ale jejich počet nesměl přesáhnout třetinu počtu členů výboru). Působnost obcí se dělila na samostatnou, což obnášelo především hospodaření s obecním majetkem, udílení domovského práva či výkon místní policie, a stále narůstající přenesenou. Tu obce vykonávaly v rámci spolupůsobení s orgány státní správy a spadala sem všeobecná vnitřní správa, vojenská, berní či soudní záležitosti.

V knize Protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva, která byla vedena od roku 1882, je zaznamenáno, že zasedání zastupitelstva v Bořicích se účastnil představený, radní, čtyři až sedm výborů a jako zástupce virilního hlasu městský sekretář. Zasedání se však konala poměrně zřídka (jednou až třikrát ročně), takže je zde dokonce v roce 1883 zaznamenána pohružka, aby toto zastupitelé napravili. Ani poté se však asi stav příliš nezlepšil, neboť z let 1896–1901 se v knize nedochovaly vůbec žádné záznamy. Více informací o fungování obecní samosprávy přináší další kniha protokolů z let 1902–1931 – tehdy v obci fungovala stavební komise, zdravotní komise, komise pro žně (od roku 1914), zásobovací výbor (od roku 1915) a honební výbor (od roku 1916). U posledních třech jmenovaných je však výslovně uvedeno, že byly zřízeny na nátlak okresního výboru.

Po vzniku samostatné Československé republiky byla upravena i oblast obecní samosprávy, a to volebním řádem z roku 1919 (zákon č. 75/1919 Sb. ze dne 31. ledna 1919, o řádu volení v obcích a zákon č. 76/1919 Sb. ze dne 7. února 1919, novela obecního zřízení), který byl výsledkem dohody občanských stran se sociální demokracií. Tento řád přinesl

¹ Rozloučení ve dvě místní obce bylo povoleno roku 1890 a vydáno ve Vyhlášení c. k. místodržitele pro Čechy ode dne 6. dubna 1891. *Zákoník zemský království Českého : ročník 1891, v němžto se obsahují částky I. – XXIII. Číslo I – 63*, Praha : Místodržitelská knihtiskárna, 1891, s. 47.

² Domovskou příslušnost v některé obci musel mít každý státní občan a tato mu poskytovala právo na chudinské zaopatření a právo nerušeného pobytu v obci.

značnou demokratizaci, když přiznal všeobecné, rovné, tajné a přímé hlasovací právo všem osobám nad 21 let, které měly v obci trvalé bydliště minimálně tři měsíce. Dále zavedl stálé voličské seznamy, zrušil ustanovení o majetkovém censu a přidělování tzv. virilních hlasů. Na druhou stranu však znamenal omezení značně liberálního vymezení obecní samosprávy vycházející ze zřízení z let 1862–4 posilováním vlivu státních úřadů – původně okresní a zemské samosprávy, od roku 1927 okresních úřadů, zemských úřadů a ministerstva vnitra.

Z voleb probíhajících na základě vázaných kandidátních listin a podle zásad poměrného zastoupení mělo vzejít obecní zastupitelstvo, z něhož pak byla zvolena obecní rada, tvořená starostou a radními. Zároveň byl dán požadavek na zřizování obecních komisí, z nichž finanční a letopisecká byly povinné a vznik dalších záležel na zvážení zastupitelů. Obecní finanční komise měla polovinu členů volenou obecním zastupitelstvem a druhá polovina byla jmenována okresním úřadem a náleželo jí právo kontrolovat veškeré obecní hospodaření. Ustavován býval i obecní trestní senát, v němž byl starosta a dva členové rady. Do jeho působnosti spadala oblast trestních záležitostí.

V případě rozpuštění obecního zastupitelstva měla být jmenována obecní správní komise nebo vládní komisař, kteří obec vedli až do nových voleb. Volební období bylo od roku 1919 stanoveno čtyřleté, ale od roku 1933 bylo prodlouženo na šestileté.

Jak vyplývá ze zápisů v knize Protokoly o schůzích, v obci bylo 10 zastupitelů (od roku 1932 se jich v zápisech objevuje 12), kteří se scházeli podle potřeby minimálně čtyřikrát do roka. Do knihy protokolů byly rovněž zaznamenávány zápisy z jednání obecní rady, finanční komise, stavební komise (od roku 1934 vystupuje obecní rada jako stavební úřad) a trestního senátu (od roku 1934). Kromě toho ve vsi fungovala ještě zásobovací a osvětová komise, od konce roku 1933 obecní sociální komise (měla na starost provádění státní stravovací akce), od roku 1940 komise pro vydávání potravinových lístků a od roku 1941 mléčná komise.

V roce 1921 již Bořice tvořilo 41 domů a žilo zde 270 obyvatel. Kromě samotné vsi Bořice s 39 domy sem spadal ještě dům Na Smolově a osamocený strážní domek. Při sčítání v roce 1930 zde žilo 259 obyvatel ve 41 domech, z čehož ve vsi Bořice žilo 210 obyvatel ve 38 domech, na samotě Na Smolově 43 lidí ve dvou domech³ a šest lidí v osamoceném strážním domku. Všichni obyvatelé se hlásili k československé národnosti a kromě čtyř lidí byli všichni římskokatolického vyznání.

Činnost Obecního úřadu Bořice byla ukončena v květnu 1945 po převzetí správy obce místním národním výborem.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Archivní fond Archiv obce Bořice tvoří archiválie vzniklé z činnosti Obecního úřadu Bořice. Z dochovaných archiválií není patrné, kde a jakým způsobem byly u původce ukládány.

Do okresního archivu byly archiválie převzaty 27. června 1951. O případných ztrátách či skartacích před převzetím do okresního archivu nejsou dochovány žádné záznamy.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Archiv obce Bořice je uzavřeným archivním fondem, který vznikl z činnosti Obecního úřadu Bořice a zachycuje období let 1878–1945 (1953). Čtyři úřední knihy a jeden podací protokol přesahují časový rozsah existence obecního úřadu, neboť

³ Bytový dům čp. 36 se šesti byty (vlastníkem obec Domažlice) a dům čp. 37 (při sčítání v roce 1921 chybně zařazen přímo do vsi Bořice).

v jejich vedení pokračoval MNV Bořice. Vzhledem k tomu, že rozsáhlejší část agendy vedl obecní úřad, byly knihy ponechány v tomto archivním fondu a inventář archivního fondu Místní národní výbor Bořice na tyto knihy upozorňuje.

Tento archivní fond byl v minulosti již dvakrát pořádan – roku 1958 Matějem Šlajsem a roku 1994 Ludmilou Růženeckou, která vyhotovila i zevrubný soupis písemností. Podle záznamů nedošlo v tomto archivním fondu k žádné skartaci písemností.

Při novém pořádaní a inventarizaci archivního fondu bylo postupováno podle Metodického návodu na pořádaní a inventarizaci archivních fondů Archiv obce, č. j. AS/1-284/2000 a Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. března 2010. Předchozí nepřesný soupis byl nahrazen novým inventářem a došlo ke změně v počtu inventárních a evidenčních jednotek.

Po uspořádaní tvoří tento fond 11 úředních knih z let 1882–1945 (1953), 2 podací protokoly a 0,22 bm spisů z let 1878–1945. Nesoulad v počtu evidenčních jednotek uvedených v EL NAD před inventarizací (12 úředních knih, 2 podací protokoly a 2 kartony) a v počtu evidenčních jednotek po inventarizaci archivního fondu (11 úředních knih, 2 podací protokoly a 2 kartony) je způsoben tím, že spisy týkající se matričních záležitostí byly vloženy do desek, a proto byly dosud považovány za úřední knihu. Ke změně metráže došlo vyražením 0,04 bm duplikátů a jednotlivin nearchivní povahy, fyzickým přemanimulováním písemností v kartonech a jejich přesným změřením.

Inventární seznam byl rozdělen do dvou základních kategorií – I. Knihy a II. Spisový materiál. Knihy byly rozděleny na knihy všeobecné správy obce, knihy evidence ve věcech spolupůsobení ve státních záležitostech a knihy účetní. Spisový materiál zahrnuje podací protokoly a spisy rozdělené podle agendy na spisy týkající se správy obce, správy obecního majetku, péče o bezpečnost a pořádek, stavebních záležitostí a spolupůsobení ve státních záležitostech.

Jazykem dochovaných archiválií je čeština, pouze z období 1939–1945 jsou některé dokumenty dvojjazyčné (česko-německé).

Během uložení archivního fondu ve Státním okresním archivu Domažlice v něm nebyly prováděny žádné restaurátorské ani konzervátorské zásahy. Fyzický stav většiny dochovaných písemností je dobrý až na několik spisů poškozených hlodavci (inv. č. 23).

Na základě zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, byla převážná většina archiválií Archivu obce Bořice zařazena do II. kategorie. Výjimku tvoří pouze knihy inv. č. 1, 2 a 3, které byly zařazeny do I. kategorie.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

O dění v obci v letech 1882–1941 poskytují stručné informace knihy Protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva (inv. č. 1–3). Jsou zde například zápisy týkající se zřízení telefonu v obci, sbírek na pohořelé z okolních vsí, hospodaření obce, jednání ohledně stavby a opravy cest či stavby obecního chudobince a kovárny.

Největší část spisů tvoří stavební plány (inv. č. 22), které zachycují stavební proměnu vesnice zemědělského charakteru v první polovině 20. století, a to jak obytných, tak především hospodářských budov.

Spíše zajímavostí jsou trestní listy z let 1916–1944 (inv. č. 21), které odkrývají kriminální činy páchané několika příslušníky této obce (především ze samoty Na Smolově).

Pro potřeby demografické a genealogické mohou být využity spisy matriční agendy a domovské listy (inv. č. 14 a 15).

Obecní kronika se v tomto archivním fondu nenachází.⁴
Písemnosti, týkající se obce Bořice před vznikem obecního úřadu, lze nalézt i ve fondu Archiv města Domažlice (období před rokem 1850).

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a zpracování archivní pomůcky

Archivní fond Archiv obce Bořice uspořádala a archivní pomůcku zpracovala ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně v srpnu 2011 Jana Hrušková.

V Horšovském Týně dne 4. 1. 2012

Mgr. Jana Hrušková

⁴ Není ovšem jisté, zda z důvodu, že nebyla vedena (přestože to nařizoval zákon o pamětních knihách obecních z 30. ledna 1920) nebo kvůli tomu, že se nedochovala (letopisecká komise totiž v obci ustavena byla).

Seznam použité literatury a pramenů

SOkA Domažlice, Okresní úřad Domažlice, Sčítání 1921, Sčítací operáty, obec Bořice, č. kart. 79, neinv.

Berní rula 25: díl III. kraj Plzeňský. Praha : Státní ústřední archiv, 2003.

Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005. Praha : Český statistický úřad, 2006.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích : od počátků státu po současnost.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

MARTÍNEK, Zdeněk. Archiv obce: Příspěvek k vymezení a charakteristice archivního fondu. *Archivní časopis*, 1999, roč. 49.

PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách : jejich vznik, původní význam a změny. I. díl – A–H.* Praha : Česká akademie věd a umění, 1954.

PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlicko a Kdyňsko : historicko-turistický průvodce č. 5.* Domažlice : Nakladatelství Českého lesa, 1996.

Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970. Praha : Federální statistický úřad, 1978.

SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen : Statistisch-topographisch dargestellt. VII. Band, Klattauer kreis.* Praha : J. G. Calve, 1839.

Statistický lexikon obcí v Republice československé : I. Čechy. Praha : Státní úřad statistický, 1924.

Statistický lexikon obcí v Zemi české. Praha : Orbis, 1934.

Tereziánský katastr český, svazek 2. Praha : Archivní správa Ministerstva vnitra, 1966.

Zákonník zemský království Českého : ročník 1891, v němžto se obsahují částky I. – XXIII. Číslo 1 – 63. Praha : Místodržitelská knihtiskárna, 1891.

Seznam použitých zkratk

AO	archiv obce
AP	archivní pomůcka
bm	běžný metr
EL	evidenční list
inv. č.	inventární číslo
MNV	místní národní výbor
NAD	národní archivní dědictví
SOAP	Státní oblastní archiv v Plzni
SOkA	státní okresní archiv

Inventární seznam

I. KNIHY**1. Knihy všeobecné správy obce**

1	Protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva 1882–1903 Seznam vydaných domovských listů, čeledních a služebních knížek 1884–1903	1882–1903	K 1
2	Protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva, obecní rady, finanční komise a stavební komise 1909–1931 Seznam vydaných domovských listů 1903–1931 Soupis válečných půjček 1918 Seznam vydaných čeledních a pracovních knížek 1903–1912	1903–1931	K 2
3	Protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva, obecní rady, finanční komise, stavební komise, trestního senátu	1932–1941	K 3
4	Seznam vydaných domovských listů	1924–1945 (1949)	K 4

2. Knihy evidence ve věcech spolupůsobení ve státních záležitostech

5	Ohlašovací kniha o pobytu mužstva v záloze	1921–1939 (1949)	K 5
---	--	------------------	-----

3. Účetní knihy

6	Hlavní kniha	1923–1931	K 6
7	Hlavní kniha	1932–1937	K 7
8	Hlavní kniha	1941–1945 (1947)	K 8
9	Pokladní deník	1936–1945 (1953)	K 9
10	Likvidační strazza	1923–1934	K 10
11	Likvidační strazza	1935–1951	K 11

II. SPISOVÝ MATERIÁL**A. Registraturní pomůcky**

12	Knihy došlých spisů	1923–1933	R 1
13	Knihy došlých spisů	1943–1945 (1947)	R 2

B. Spisy

1. Obec a její správa

14	Domovské záležitosti (mj. i domovské listy)	1878–1942	N 1
15	Matriční záležitosti	1900–1943	N 1
16	Organizace činnosti obecní samosprávy (volby obecního výboru, komise, prezenční listiny ze schůzí)	1905–1945	N 1

2. Správa obecního majetku

17	Pozemnostní arch	1899	N 1
18	Inventář obecního majetku	1922	N 1
19	Hospodaření obce (rozpočty, zápůjčky)	1898–1940	N 1
20	Výběr obecních daní a poplatků	1902–1929	N 1

3. Péče o bezpečnost a veřejný pořádek

21	Trestní protokoly	1909–1939	N 1
22	Trestní listy, pokuty	1916–1944	N 1

4. Stavební záležitosti

23	Stavební záležitosti (mj. stavební plány čp. 1–41, stavba okresní silnice)	1886–1941	N 2
----	---	-----------	-----

5. Spolupůsobení ve státních záležitostech

24	Zemědělství	1923–1945	N 2
25	Honební záležitosti	1901–1938	N 2

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Bořice
Značka fondu:	AO Bořice
Časový rozsah:	1878–1945 (1953)
Počet evidenčních jednotek:	15 (11 úředních knih, 2 podací protokoly, 2 kartony)
Počet inventárních jednotek:	25
Rozsah v bm:	0,44 0,46
Stav ke dni:	4. 1. 2012, 24. 9. 2012
Zpracovatel archivního souboru:	Mgr. Jana Hrušková
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Jana Hrušková
Počet stran:	12
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Mgr. Radka Kinkorová

dne 4. 1. 2012 – č. j. SOAP/010-0007/2012